

Ikaslearen jokabidea aldatzen saiatu ordez, ingurua aldatu dezagun”

Gema Lasarte eta Beatriz Garai

Hurtzaroen adbertsitateak bizi izan dituzten hurrek motxila zamatuta eramaten dute eskolara, eta eskolan bizi duten esperientziak are gehiago zamatuta ohi die motxila. Egoera hauetan hezkuntzak eta hezitzaileek egin dezaketenaz mintzatu zaizkigu Gema Lasarte eta Beatriz Garai EHUko irakasleak. Uztailean ikastaroa antolatu dute gaiaren inguruan. “Haur hauek ez dute matematika gainditu behar, jolas-garaia gainditu behar dute”.

 MIKEL GARCIA IDIAKEZ DOS POR DOS

Adbertsitatea jasan duen haurraz ari garenean, zertaz ari gara zehazki?

Gema Lasarte: Adverse Childhood Experience (ACE) kontzeptu anglosaxoitik dator. Horren arabera, hurtzaroen badiara adbertsitate batzuk, izan daitezkeenak familiaren disfunczioen ondorio edo bestelakoak: hala nola bazterketa fisiko edota emozionala jasan duten haurrak, sexu gehiegikeriak pairatu dituztenak, genero edo bestelako indarkeriaren biktimak, gurasoen droga arazoren bat edo haien kartzelaratzeari bizi dutenak, hondamendiren bat jasan dutenak, haur LGTBak, migratu duten umeak... Adbertsitatea edonori gerta dakioke eta trauma bilakatu daiteke, pertsona berari adbertsitate bat baino gehiago metatzen bazaizkio edota gaia ongi bideratzen ez bada. Adbertsitateek sozialki duten estigma ere hor dago.

Hezkuntzari lotuta, eskolan baditugu ikasle “normalizatuak”, alegia eskolaren martxa ongi daramatenak; baditugu ikasle patologizatuak, berezitasunen bat dutelako diagnostikoa jaso eta laguntza dutenak; eta badugu linboan dagoen ikasle multzo bat (anglosaxoien azterketen arabera ikasleen %15 inguru) diagnostikorik ez duena baina eskolan ongi ez dabilena, adbertsitatearen bat bizi duena. Psikiatrian, neurozientzietan eta medikuntzan landu ohi den esparrua da, baina hezkuntzan apenas.

Beatriz Garai: Heldu batenganako atxikimendua izatea, haurrak babesa izatea, funtsezkoa da, deskribaturiko egoera horiek amaitu ez dezaten trauma izaten eta helduaroan benetako arazo larri bihurtu ez daitezen. Baina batzuetan babesa eman behar lizukeena da eraso egiten dizuna...

Zaila da deskribaturiko egoera gogor horien biktimak eskolan identifikatu gabe daudela irudikatzea...

Lasarte: Bai, gogorrenak aipatu ditut, baina adbertsitatedun haur asko dago eskolan linboan. Oraintxe aztertzen ari naiz ikastetxean sekulakoak egiten zituena haur baten kasua, eta denaren jatorria bere gurasoen banantze bortitza zen. Denborarekin konturatu dira gurasoen atxikimendua ez zela ona. Kartzelaratutako gurasoen esperientzia ere oso hurbilekoa zaigu Euskal Herrian, eta espetxeratze horiek ez dira doakoak, ume motxiladunak ditugu, zama bat duten umeak, baina hor ere familiek emandako zaintza, atxikimendua eta babesa funtsezkoa da. Eskolak bide horretan lagundu egin behar du. Eta egoerarik okerrenean, haurrak etxean ez badu maitasunik, eskolak atzeman behar du

Gema Lasarte (ezkerrean) eta Beatriz Garai.

eta eskolak eman behar dio bigarren aukera bat haur horri.

Garai: AEBetan esaterako, giza eskubideen elkarteek bultzatuta hasi ziren halakoak aztertzen. Ikusi zuten institutuetan zenbat beltz eta latino kanporatzen zituzten eta nola horietako askok gero kartzelan bukatzen zuten. Justizia sozialaz ari gara, sakonengan gai honek planteatzen duelako pertsona hauei eskolak ematen dien tratua ez dela bidezkoa, hori aldatu behar dela.

Zer diote adbertsitatedun haurren familiek seme-alabei eskolak egiten dien harreraz?

Garai: Espainiako Estatuan galdegegria pasa diete adbertsitatea bizi duten familia eta haurrei, eta emaitza horiek aztertuta, eskola-porrota eta tratu txarrak oso ohikoak dira hezkuntzan. Arazoak dituzten ikasle hauen erreakzio automatikoa da isolatzea edo jokabide bortitzetara jotzea, eta horren aurrean eskolak zigortu edo kanporatu egiten ditu, baina hori da mutua den pertsonari hitz egin dezala eskatu eta hitz egiten ez duelako zigortzea bezala. Eskolak ez du ulertzen adbertsitatea bizi duen ikaslearen erreakzioa beldurrak eta minak sortua dela, ez dela apropos egiten duen zerbait. Gainerako ikas-kideekin eta irakasleekin harreman txarrak izatea ere ondorio garbia da.

Lasarte: Beatriz eta biok gara irakasleak eta adoptatutako seme-alaben gurasoak, eta gure seme-alabek eskolan bizitako esperientziak abiatu ditu ikerketa hauek guztiak. Gure hurrek bullyinga jasan dute eskolan, sufritu egin dute eskolan, eta aditu askok dioten moduan, haur hauek ez dute matematika gaintu behar, jolas-garaia gaintu behar dute. Aldiz, beste begietara arraro eta berezi diren haurrak seinalatu egiten ditu eskolak, dieran jartzen ditu, eta bakardade hori, bazterketa hori barneratzen dute eurek. Autokontzeptu hori leuntzea, laguntzea eta akonpainamendua egitea da eskolak egin behar duena, gurasook ezin dugulako etxetik akon-

painamendu hori egin, ezin dugu ikastetxean sozializazio horretan lagundu.

Ez al dute irakasleek halakorik egiten?

Lasarte: Adbertsitatea bizi duen haurrak arreta berezia behar du eta horretan instituzioek lagundu behar dute. Babes politika interesgarriak bideratzen dira familietara, baina gero haurrak eskolara bidaltzen ditugu eta eskola ez badago formatuta, akabo. Gaur egun haur hauek eskolara bidaltzea da bakardadera eta bazterketera kondenatzea. Eta jakina badaudela sentsibilitate berezia duten irakasleak, laguntza emateko prest daudenak, nire semeak halako irakasle bat zuen eta harengana jotzen zuen beti, baina ez da zerbait orokortua.

Garai: Gaizki portatzen den umea gaiztoa dela-edo pentsatzen da, jokabide horren atzean egon daitekeena-ri erreparatu beharrean. Informazio, kontzientziario eta sentsibilitate falta handia dago gai honetan, ezezagutza delako nagusi, baina ez da irakasleen errua. Irakasleek behar dute formazioa eta laguntza, sarri bakarrik geratzen direlako gelan, ikasle askorekin eta estres handiarekin. Badirudi irakaslearen lana edonork egin dezakeela eta ez duela garrantzirik, baina irakasleak ongi formatuta egon behar du eta baldintza eta gaitasun batzuk behar ditu, eginkizun oso inportantea du.

Lasarte: Irakasle izateko prestatzen ari den 19 urteko ikaslearen gradu amaierako lan batean proba egin dut aurten. Hainbat adierazle kontuan hartuz ikastetxe batean jarri nuen 215 ikasle behatzen, ea gauza zen adbertsitatea bizi duten ikasleak antzemateko. Hamabost identifikatu zituen, ikastetxeko orientatzailearekin partekatu zituen izenak eta horietatik zortzi begiz jota zituzten etxean arazoak zituztelako; gainerakoek teoriarik ez zuten arazo pertsonalik. Alegia, batetik, adbertsitatea duten haurrak identifikatzea badagoela; eta bestetik, badirela gatazkatsuak diren ikasleak ere, eskolan jokabide despotikoak dituztenak, lidergo izugarria bilatzen dutenak, nahi dutena egin dezaketela uste dutenak... eta ez dutenak zertan adbertsitatea bizi; agian ez dute ikasi limiteak errespetatzen.

Adbertsitatea bizi duten haurrak eskolara bidaltzea ikasle horiek kondenatzea dela aipatu duzue. Nola jokatu beharko luke eskolak haur hauekin?

“

Besteen begietara arraro eta berezi diren haurrak seinalatu egiten ditu eskolak, dieran jartzen ditu, eta bakardade hori, bazterketa hori barneratzen dute eurek”

Gema Lasarte

Garai: Gaia gehiago landu duten anglosaxoiek darabilte Traumaren Paradigma delakoa, ez bakarrik hezkuntzan, baita gizarte zerbitzuetan, osasunean eta beste hainbat sektoretan ere. Britainia Handian adibidez 300 eskola publikotan ikuspegi horrekin ari dira lanean, irakasleak eta eskola-komunitateak formatzen. Funtsean, lantzen dituzte segurtasuna, babesa eta esperientzia eta

harreman positiboak, abiapuntu argi batekin: planteatzen da aldatu behar dena ez dela ikaslea, ingurua baizik, komunitatea. Aldatzen bada metodologia eta egitura, beste era batera planteatzen bada hezkuntza, ikaslea ere aldatuko da. Gurean metodo konduktiboa da nagusi: ongi portatzen den ikasleari izartxoia eta gaizki portatzen denari zigorra, ikaslearen eragiten da; bada, inguruan eragitea jartzen du helburu aipatzen dugun esperientziarik. Ikaslearen jokabidea aldatzen saiatu ordez, ingurua aldatu. Ildo horretan, hemen esperientzia partzialak baiditugu, bigarren aukerako eskolak, diziplina positiboa... baina ez paradigma horri erantzuten dion planteamendu orokorrik. Irakaslearen eta komunitate osoaren begirada aldatzea eskatuko luke, ez da erraza.

Lasarte: Gertuago ere bada halako esperientziarik. Murtzian adibidez “eskola zaintzaileak” eredu jarraitzen ari dira, aipaturiko filosofia oinarri, eta uztailean antolatutako ikastarora etorriko dira guztiaren berri ematera.

Halako planteamendu orokor baten alde ona da ikasle guztiak hartzen dituela kontuan. Azken finean, denok gara edo izan gaitzke uneren batean zaugarri...

Garai: Bai, egitura, metodologia eta ingurua aldatzea mesedegarria delako ez soilik adbertsitatea bizi dutenentzat, guztientzat baizik. Esperientzia eta harreman positiboetan, babesean eta ziurtasunean oinarritutako testuingurua denentzat da onuragarria.

Lasarte: Hemen badugu hitz oso neoliberalak, inklusibitatea, diskurtsoa ere sortua dugu horren inguruan eta legalki eman diogu erantzuna, baina errealtatean hutsaren hurrengoa da. Inklusibitatea baldin bada bakoitzari ematea bere beharren baitan behar duen hezkuntza, gezurra da hala egiten denik. Gela berean ikasle andana duzunean, nola demonio asmatu inklusibo egiteko? Eta jakin badakigu adbertsitateak, koloreak, hizkuntzak... uztartzeak eta sinergia egiteak elkar aberasten gaituela, ekosistema elkar elikatzen dugula, baina horren ordez bi errailtako hezkuntza sortzen ari gara, hezkuntza segregatua. Saillkatzen gaude etengabe: neskak, mutilak, gizenak, aberatsak, pobreak, tuntunak, azkarrak... baina denok dugu zerbait ikasteko eta erakusteko.

Garai: Egia da zaila dela ikasle askorekin guztian erreparatzea, baina irakasle gisa saiatzen ari gara begirada aldatzen. Pandemiarekin, esaterako, 19-20 urte-

“

Egitura eta metodologia aldatzea mesedegarria da ez soilik adbertsitatea bizi duten ikasleentzat: esperientzia eta harreman positiboetan, babesean eta ziurtasunean oinarritutako testuingurua denentzat da onuragarria”

Beatriz Garai

ko ikasleak etorri zaizkit bulegora beren arazoak kontatzen, negarrez... eta inoiz ez zait halakorik gertatu, baina ikasle izateaz gain pertsonak ere badira aurrean ditugunak. Jarrera sentsibleagoa edo gutxienez haiek entzuteko jarrera irekia ikusi dutelako etorri dira nigana, bestelako begirada bat elikatzen dugu-

lako, eta hori garatu beharko genuke irakasleok, ikasleei babesa ematea eta benetan haiei entzutea funtsezkoa da.

Paradigma aldaketa etorri bitartean, ikasleei akonpainamendu hori ematea ez da gutxi. Ongi eramandako kasuen adibideak jartzerik baduzue?

Lasarte: Badira gai honetan formatuta dauden irakasleak, eta horiek ongi erantzun ohi diete ikasle hauen beharrei. Badakite haur hauek errutinekin arazo handiak dituztela eta errutinak sortu behar zaizkiela, arauak jarraitzen eta erabakiak hartzen ikasi behar dutela, beraien arteko errespetua landu behar dutela, aldaketei izugarrizko beldurra dietela eta beraz tentuz jokatu behar dela halakoetan, autonomia eta empatia garatzeko zailtasun handiak dituztela, emozioak doitzen lagundu behar zaiela... Horren aurrean zer egin behar duen irakasleak? Ikasleari segurtasuna eman, zaintza eskaini eta hari entzuteko irekita dagoela adierazi, esperantza dagoela iragarri, motibatu... Ikastetxe guztietan topatuko dituzu beren burua prestatu duten eta sentsibilitate handia duten irakasle eta orientatzaileak, baina gutxiengoa dira, ez delako sistemaren baitako zerbait, norbere kabuz egindako ibilbidearen emaitza baizik.

“Hautzaroan adbertsitateak bizi izan dituzten umeen eskolaratze prozesuak ikertzen eta laguntzen” ikastaroak antolatu dituzue EHUn, uztailaren 13tik 15era.

Lasarte: Lehenbiziko egunean, gaia kokatu eta ikerketen berri emango dugu: adbertsitatea edo atxikimendu arazoak daudenean zer egin, harrera eta adopzio familiek nola bizi duten beren haurren eskolaratze prozesua eta hezitzaile sozialak eskolan sartzeko aukera, Zuian aztertzen ari garena –hezitzaile sozialen begirada oso baliagarria litzatekeelako ikastetxeetan–. Bigarren egunean, gaian aditu direnak arituko dira, batez ere psikologoak, eskolaratzeaz, atxikimenduaz eta atxikimendu ezaz, sexu gehiegikeriez... Eta azken eguneko mezua da adbertsitateak baduela irtenbidea, eta irakasle erresilienteak eta hainbat esperientzia ezagutuko ditugu, bai bertakoak, bai Oxford eta Murziakoak. Gure helburua da deserosoa den gai hau mahai gainean jartzea, denok garelako hein batean erantzule.

Garai: Eta ikastaroa izan dadila eztabaidatzeko eta sinergiak lortzeko foroa. ●